

KPŽ
2018

WORKSHOP KVALITA PRACOVNÍHO ŽIVOTA 2018

27. 11. 2018

Ing. Jan Červenka

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i.

Prestiž vlastního povolání v hlavním zaměstnání v ČR

Prestiž povolání a její měření

- Ve svém pojetí teorie sociální stratifikace prestiž povolání jako jednu ze základních dimenzí utvářejících sociální status uvádí již Max Weber.
- Prestiž povolání patří k základním tématům empirických výzkumů. První výzkumy se objevily již ve druhém a třetím desetiletí 20. století, u nás první výzkum v roce 1936 realizoval Antonín Obrdlík a publikoval ve studii *Povolání a veřejné blaho* z roku 1937.
- Soustavnější a metodologicky lépe ukotvené výzkumy prestiže povolání se objevují od r. 1947, kdy vznikla známá studie NORC Paula Harta a Cecila Northe Jobs and Occupations, z níž vycházela a na kterou metodologicky navazovala většina pozdějších výzkumů a na základě které v roce 1977 Donald J. Treiman zkonstruoval mezinárodní škálu prestiže povolání SIOPS (Standard International Occupational Prestige Scale).
- Měření prestiže povolání nejčastěji probíhá na škále od 1 do 99, kde vyšší hodnota představuje vyšší úroveň prestiže.

Změny v hodnocení prestiže povolání v čase

- V hodnocení prestiže povolání v čase dochází k některým, někdy velmi výrazným posunům, které odrážejí změny ve společnosti a v jejích hodnotových postojích, jakož i změny v ekonomice a případně politice, v technologiích a podobně.
- Výrazná změna ve vnímání prestiže povolání se odehrávala na počátku 90. let 20. století v souvislosti s celkovou společenskou a ekonomickou transformací, během níž se státně socialistická, direktivně řízená a centrálně plánovaná ekonomika s vysokou úrovní platové nivelizace měnila v liberálně tržní ekonomiku s dříve potlačeným podnikatelským sektorem. V průběhu těchto změn se prestiž povolání vnímaná českou populací významně přiblížila Treimanově mezinárodní škále SIOPS, i když si uchovala některé významné odchylky (relativně lepší hodnocení u profesí jako horník, řidič autobusu, zpěvák populární hudby, strojvedoucí, řezník, stavbyvedoucí, majitel realitní kanceláře, majitel malého obchodu, bankovní úředník, naopak relativně horší hodnocení v případě řádové sestry, duchovního, tajemníka politické strany, referenta obvodního úřadu, knihovníka, sekretářky, vojáka z povolání a v menší míře i poslance), které částečně odrážely specifické momenty ekonomické transformace a částečně byly reliktem postojů hluboce zakořeněných v minulosti.

Změny v hodnocení prestiže povolání v čase

- Změny se odehrávaly i v následném období od 90. let 20. století po současnost, nejnápadnější a nejvýraznější posun je představen postupným propadem povolání spojených se sférou politiky, jako ministr, poslanec nebo novinář, a také se specifickými pozicemi v ekonomice a jejím řízení (manažer, bankovní úředník). V posledních letech se také oproti předchozímu desetiletí snížilo poněkud nadstandardní hodnocení prestiže profesionálních sportovců.
- Vzestup zaznamenaly profese policisty a vojáka z povolání, jež se propadly na počátku 90. let. Relativní posun směrem vzhůru ještě na začátku 90. let v případě profesí učitelů na ZŠ a zdravotních sester, jež se posunuly ze středu mezi popřední profese, kde se dlouhodobě stabilně drží.
- Velmi stabilně v popředí se dlouhodobě drží lékaři, vědci, vysokoškolští pedagogové, soudci, projektanti, programátoři a soukromí zemědělci.
- Ve spodku žebříčku se stabilně drží uklízečky, popeláři a nekvalifikované dělnické profese, dále sekretářky, prodavači a poněkud atypicky duchovní a v posledních cca 15 až 20 letech též poslanci.

Výzkum KPŽ 2018

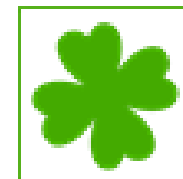
- Na škále od 1 do 100 měřená prestiž profese respondenta v jeho hlavním zaměstnání.
- Pro ukotvení škály samotnému hodnocení prestiže svého vlastního povolání předcházela otázka, ve které respondenti měli z nabídky 25 povolání vybrat jedno s největší prestiží, jež bude označovat úroveň 100, a jedno s nejmenší prestiží, které bude reprezentovat hodnotu 1. Mezi ně pak dotázaní měli umístit svoji vlastní profesi.
- Mezi nejvíce vážené profese byli zdaleka nejčastěji řazen lékař (41 %) následovaný vědcem (9 %), zdravotní sestrou (6,5 %), vysokoškolským učitelem a učitelem na ZŠ (obdobně 5,5 %). Ostatní profese se ve výběru jako nejváženější vesměs pohybovaly do 3 %, případně níže.
- Mezi nejméně vážené profese byli nejčastěji řazeni ministr (16,5 %), uklízečka (15 %) a kněz (13 %), přičemž řada dalších nabízených profesí (novinář, profesionální sportovec, voják z povolání, prodavač, stavební dělník, sekretářka, policista, manažer a bankovní úředník) se pohybovala v rozmezí od 3 % do 8 %.

Prestiž povolání v hlavním zaměstnání

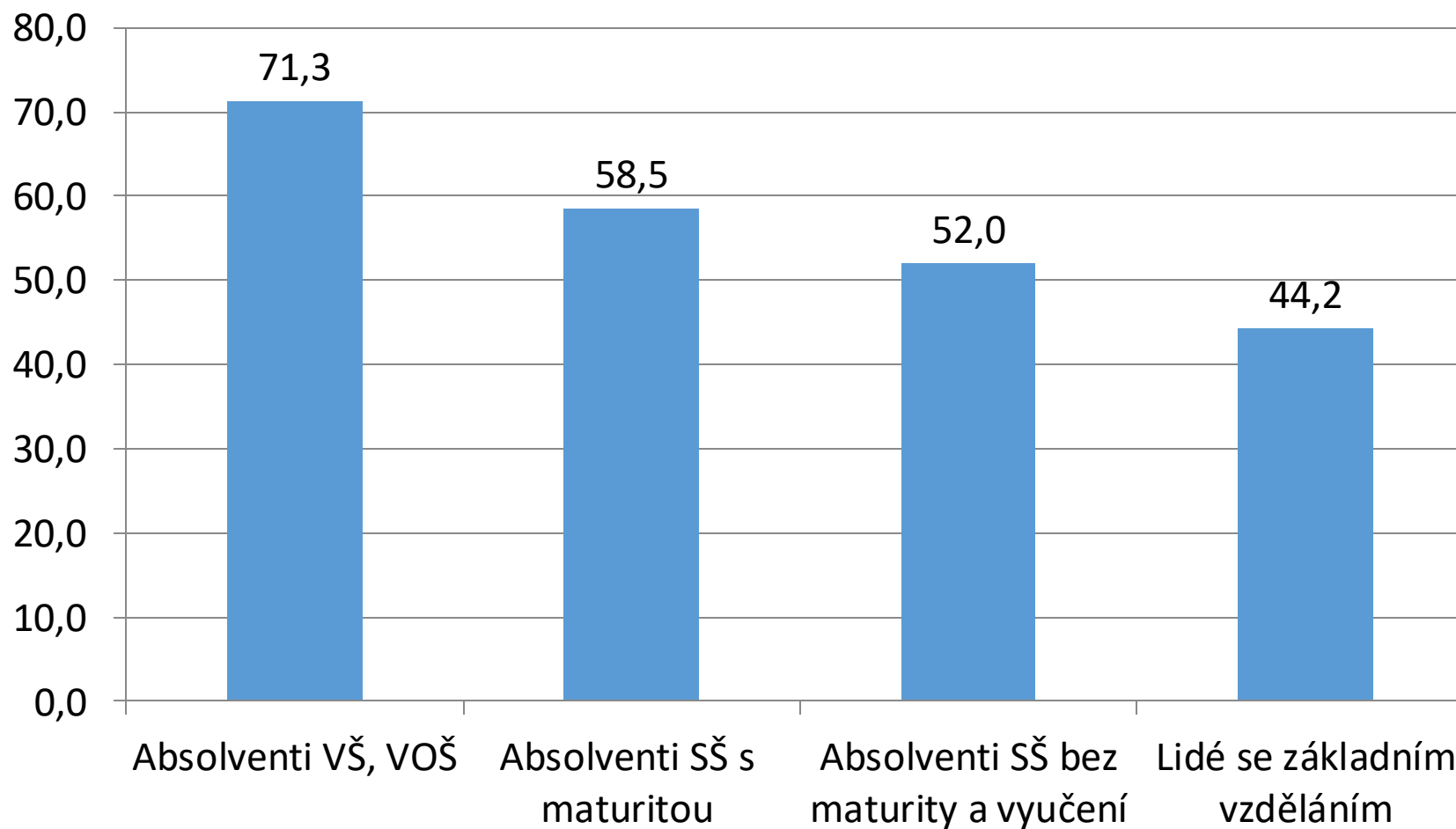
- Průměr prestiže vlastního hlavního povolání hodnocené na škále od 1 do 100 činí 57,7, což je hodnota ležící zřetelně nad pomyslným středem škály (50,5) v části reprezentující vyšší prestiž.
- Odpovědi respondentů se v rámci škály ve zvýšené míře koncentrovaly v desítkových bodech, přičemž zdaleka nejčastěji vybranou hodnotou bylo 50 (16,3 %), následované 60 (11,9 %), 70 (9,6 %), 40 společně s 80 (shodně 8,5 %), 30 (6,7 %), 90 (5,1 %) a 20 (4,1 %).
- Nejvyšší možnou prestiž v podobě hodnoty 100 svému hlavnímu povolání přisuzuje 3,5 % dotázaných, hodnotu od 90 výše zvolilo 11,0 %, 80 a více pak 22,2 %.
- Naopak nejnižší prestiž se svým povoláním spojuje jen 0,3 % respondentů, do 10 včetně 2,8 %, do 20 pak 7,7 %, do 30 15,9 %, do 40 26,2 % a do 50 včetně 45,5 %.

Prestiž povolání v hlavním zaměstnání

- Samodeklarovaná prestiž vlastního povolání je o něco vyšší mezi muži (58,9) než mezi ženami (56,2).
- Vykazuje poměrně silnou pozitivní korelaci s příjmem z hlavního zaměstnání ($\rho=0,328$) a rovněž se spokojeností s pracovním životem ($\rho=0,285$), se spokojeností s tím, že si respondent může vážit sebe pro své zaměstnání ($\rho=0,471$), nebo s tím, jak je jeho práce uznávána ve společnosti ($\rho=0,451$) či ze strany blízkých osob ($\rho=0,415$).
- Výrazný rozdíl se objevuje mezi samostatně činnými a zaměstnanci, když samostatně činní se v průměru co do prestiže hodnotili podstatně výše než zaměstnanci (63,9 proti 56,6).
- Z hlediska formy zaměstnávající organizace v průměru vyšší prestiž deklarují ti, kdo jsou zaměstnání ve veřejných institucích (67,8) a rovněž na státních či místních úřadech (62,5), okolo průměru se pohybují zaměstnanci podniků vlastněných státem (57,1) a relativně nižší prestiž naopak deklarují lidé pracující v soukromé podnikové sféře (53,3).
- Mezi samotnými zaměstnanci z hlediska velikosti zaměstnávající organizace s počtem zaměstnanců v organizaci deklarovaná prestiž mírně stoupá od 53,9 u firem s méně než 10 zaměstnanci po 59,0 u podniků s 250 a více zaměstnanci.

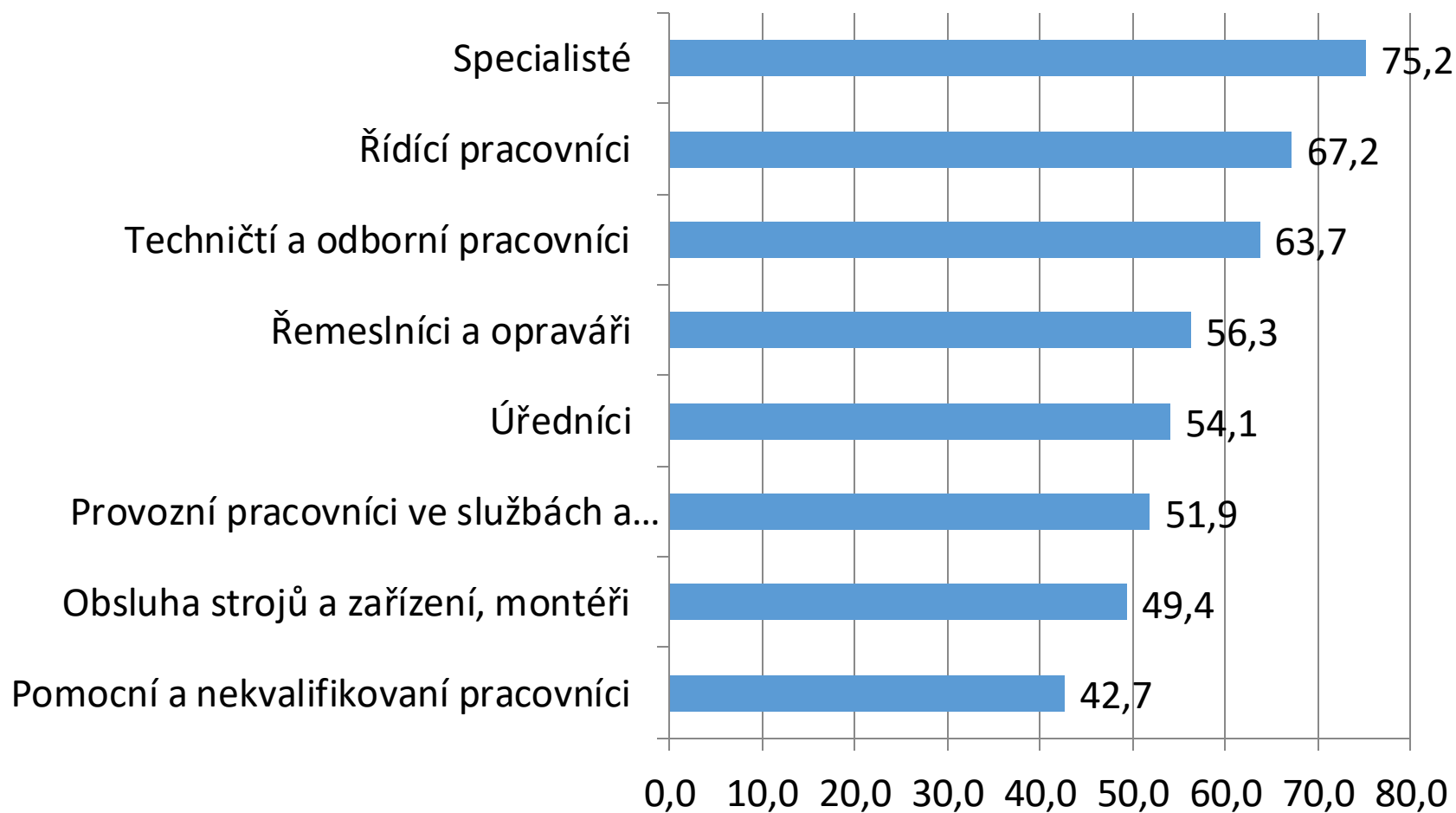

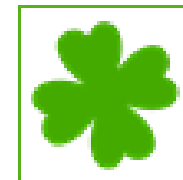
Prestiž povolání v hlavním zaměstnání podle vzdělání (průměry)

Prestiž povolání v hlavním zaměstnání podle profese (průměry)

Prestiž povolání v hlavním zaměstnání podle odvětví (průměry)

KPŽ
2018

DĚKUJI ZA POZORNOST

jan.cervenka@soc.cas.cz

Workshop 27. 11. 2018